

KATARZYNA MITUŚ¹

DESKRYPTORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ – GENEZA, TŁO TEORETYCZNE I KRÓTKIE OMÓWIENIE NOWEGO SPOSOBU OPISU RZECZOWEGO

„Najważniejsze jest wyszukiwanie, dostęp do informacji. Nie gromadzenie jak największych ilości danych, nie ich opracowanie czy nawet trwale przechowywanie, ale sprawne, efektywne wyszukiwanie w jak największym stopniu satysfakcjonujące odbiorcę, dostarczanie mu tego, co niezbędne do rozwiązania problemu, osiągnięcia celu”.

(Jadwiga Woźniak-Kasperek²)

Wstęp

Deskryptory Biblioteki Narodowej (DBN) są nowym narzędziem opisu rzeczowego, który z początkiem 2017 roku zastępuje w katalogu Biblioteki Narodowej (BN) tworzony od lat pięćdziesiątych XX wieku język haseł przedmiotowych (JHP).

Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej (JHP BN) stosuje się w wielu bibliotekach należących do Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES oraz obligatoryjnie w Centralnym Katalogu Bibliotek Kościelnych FIDES. Wykorzystywany jest ponadto głównie

¹ Biblioteka Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie.

² J. Woźniak-Kasperek, *Wiedza i język informacyjny w paradygmacie sieciowym*, Warszawa 2011, s. 173.

w sieci bibliotek publicznych i szkolnych oraz w niektórych bibliotekach szkół wyższych czy bibliotekach specjalnych. DBN zastąpią JHP BN w przeważającej części bibliotek, alternatywą będzie samodzielne rozwijanie JHP BN w katalogach lokalnych lub jego zamiana na drugi JHP stosowany w polskich bibliotekach o charakterze naukowym – język KABA. W ramach Centralnego Katalogu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES podjęto decyzję o wyborze DBN. Zespół koordynujący katalogu przyglądał się pracom nad projektem DBN od początku jego istnienia. Decydującym czynnikiem przemawiającym za jego wdrożeniem była funkcjonalność w nowoczesnych systemach bibliotecznych, dająca użytkownikom katalogów bibliotecznych nowe możliwości wyszukiwania dokumentów.

DBN to zgodnie z zamierzeniem Biblioteki Narodowej uproszczone język haseł przedmiotowych wykorzystujący podstawy teoretyczne języków deskryptorowych, dostosowany do międzynarodowych trendów w zakresie standardów bibliograficznych, a jego kontrolowane słownictwo ma być oparte na słownictwie JHP BN.

Koncepcja nowego opisu rzeczowego łączy się w zamyśle BN ze zmianami w zasadach opisu bibliograficznego. Tak rozumiany tzw. opis deskryptorowy to inaczej katalogowanie oparte na encjach, na podstawie modelu FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) oraz koncepcji katalogu jako relacyjnej bazy danych, wykorzystujące elementy standardu RDA (Resource Description and Access)³. Nowy model katalogowania umożliwić ma lepsze wykorzystanie informacji o dokumentach w wyszukiwaniu fasetowym oraz poprawić widoczność danych bibliograficznych w Internecie.

W opinii BN pełne dostosowanie katalogów do takiego sposobu wyszukiwania nie jest możliwe bez zmiany w tworzeniu rekordów bibliograficznych oraz haseł formalnych i przedmiotowych⁴.

W niniejszym artykule przybliżono podstawy języka deskryptorowego, genezę i tło teoretyczne nowej metody opracowania rzeczowego oraz omówiono koncepcję projektu DBN i zmiany w opisie bibliograficznym z nimi związane.

³ M. Cichoń, J. Kalinowski, G. Federowicz, *Katalogowanie oparte na encjach*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 45 (2014), s. 1.

⁴ J. Kalinowski, *Deskryptory Biblioteki Narodowej – narzędzie opracowania zbiorów w dobie sieci semantycznej*, „Bibliotekarz” 6 (2015), s. 5.

Język deskryptorowy

Zgodnie z definicją język deskryptorowy to „Język informacyjno-wyszukiwawczy (najczęściej paranaturalny), którego elementarne jednostki nazywane są deskryptorami, słownik zaś najczęściej tezaurem, a gramatykę stanowią reguły indeksowania współrzędnego”⁵. Deskryptory są jednostkami leksykalnymi wskazanymi do stosowania w tym języku i mają postać terminów jednowyrazowych lub wielowyrazowych (najczęściej dwuwyrazowych)⁶. Gramatyka języka deskryptorowego, czyli zasady formułowania opisów dokumentów i zapytań informacyjnych użytkowników, polega na łączeniu w ciągi o dowolnej kolejności niezależnie traktowanych deskryptorów oznaczających poszczególne cechy opisywanych dokumentów⁷.

Najczęstsze typy języków informacyjno-wyszukiwawczych (JIW) stosowane w serwisach informacyjnych, w tym w katalogach bibliotecznych, to: języki haseł przedmiotowych, języki słów kluczowych, klasyfikacje i języki deskryptorowe⁸.

Języki deskryptorowe odróżnia od języka haseł przedmiotowych przede wszystkim stosowana gramatyka, a od słów kluczowych kontrola słownictwa. W JHP obowiązuje gramatyka pozycyjna: zasady kolejności poszczególnych elementów w zdaniu są z góry precyzyjnie ustalone (temat plus określniki); stosowanie JHP przez użytkowników obliuguje ich do znajomości tych zasad. Język słów kluczowych posługuje się zasadniczo słownictwem niekontrolowanym, co wprowadza problemy z synonimią i homonimią. Powstawały także słowniki słów kluczowych zmierzające do ujednoczenia słownictwa z wykorzystaniem systemu odsyłaczy, co zbliżało je do języków deskryptorowych.

Podsumowując, słownictwo języka deskryptorowego opiera się na kontrolowanych tezaurem wyrażeniach języka naturalnego (zjawisko synonimii i homonimii nie występuje), a charakterystykę wyszukiwawczą dokumentów tworzy się za pomocą swobodnie ze-

⁵ *Język deskryptorowy*, w: *Podręczny słownik bibliotekarza*, oprac. G. Czapnik, Z. Gruszka, Warszawa 2011, s. 129.

⁶ W. Babik, *Generowanie języków informacyjno-wyszukiwawczych ze słowników terminologicznych*, Kraków 1996, s. 129.

⁷ E. Chmielewska-Gorczyca, B. Sosińska-Kalata, *Informacja naukowa z elementami naukoznawstwa*, Warszawa 1991, s. 195.

⁸ J. Woźniak-Kasperek, *Podstawy budowy tezaury*, Warszawa 2005, s. 16.

stawionych deskryptorów (słów lub grupy słów), co zbliża go jeszcze bardziej do języka naturalnego.

Język deskryptorowy został uznany przez specjalistkę JIW, Ewę Chmielewską-Gorczycę, za najbardziej zbliżony do ideału pod względem jego funkcji jako narzędzia przyjaznego użytkownikowi. Języki przyjazne powinny operować terminologią stosowaną przez użytkowników na co dzień oraz posługiwać się możliwie najprostszymi regułami gramatycznymi, tak aby użytkownik odnosił wrażenie prowadzenia z komputerem rozmowy w swego rodzaju uproszczonym języku naturalnym. Niezbędną cechą JIW powinna być też pewna formalizacja języka naturalnego eliminująca m.in. synonimię i homonimię. Języki informacyjne powinny wreszcie ułatwiać nawigację po rozległych zbiorach informacyjnych, wskazując na możliwości kombinacji jego poszczególnych elementów⁹.

Ogólna idea i geneza nowego sposobu opracowania rzeczowego

Od dłuższego czasu obserwowano stały spadek wyszukiwania przedmiotowego w katalogach bibliotecznych, na co wskazują także statystyki podawane przez BN. W ciągu pięciu lat (2009-2014) odnotowano zmniejszenie udziału wykorzystania indeksu rzeczowego w ogólnej liczbie zapytań kierowanych do katalogu z ok. 23 proc. do 12 proc. Przyczynę tego stanu rzeczy upatruje się w niedostatecznym dostosowaniu JHP: z jednej strony do oczekiwań i potrzeb współczesnych użytkowników serwisów bibliotecznych, z drugiej zaś do wymagań technologicznych, jakie stawiają przed nim najnowsze komputerowe systemy biblioteczne¹⁰. Użytkownicy nie znają metodologii JHP, często sami bibliotekarze, którzy nie są specjalistami z dziedziny opracowania przedmiotowego, mają z nią problemy. Obecnie najczęściej użytkownik samodzielnie i intuicyjnie uczy się języka informacyjnego stosowanego w danej bibliotece, korzystając z jej katalogu, i robi to z reguły zdalnie, nie mogąc liczyć na pomoc bibliotekarza, jak odbywało się to w przypadku katalogów kartkowych.

⁹ *Tamże*, s. 53-54.

¹⁰ J. Kalinowski, *Deskryptory Biblioteki Narodowej...*, art. cyt., s. 5.

Język haseł przedmiotowych, jako prekoordynowany język informacyjno-wyszukiwawczy o gramatyce pozycyjnej, został zaprojektowany na potrzeby katalogów kartkowych, w przypadku których taka jego struktura sprawdza się znakomicie. Kartkowy katalog przedmiotowy składa się z kolejno ułożonych alfabetycznie kart, których hasła ułożone są od ogółu do szczegółu, czyli od tematów ogólnych do określników. Wraz z pojawieniem się komputerowych systemów bibliotecznych funkcję poszczególnych katalogów kartkowych (alfabetycznego, przedmiotowego, topograficznego) przejęły indeksy. JHP jako narzędzie dostępu do dokumentów poprzez ich charakterystykę tematyczną bez większych zmian zaimplementowano do tych systemów.

Rozwój komputerowych systemów bibliotecznych obsługujących katalogi pozwala jednak na dużo większe możliwości wykorzystania opisu rzeczowego dokumentów niż tylko przeglądanie wyników przeszukiwania indeksów w postaci alfabetycznie posortowanych list. Obecnie coraz częściej odchodzi się od indeksów na rzecz faset.

Dyskusja nad przyszłością języków informacyjno-wyszukiwawczych, w tym haseł przedmiotowych, i nad ich funkcjonowaniem w systemach zautomatyzowanych toczy się na arenie międzynarodowego bibliotekarstwa już od dłuższego czasu i nasze krajowe środowisko również jej nie unika. Perspektywy rozwoju JIW zarysowano m.in. w najnowszym podręczniku z zakresu bibliotekarstwa¹¹, a zajmowali się tym tematem także polscy specjaliści JIW, m.in. Bożenna Bojar¹², Barbara Sosińska-Kalata¹³, Jadwiga Woźniak-Kasperek¹⁴ oraz Wiesław Babik¹⁵. Zgodnie z powszechną opinią kluczowym czynnikiem, jaki należy uwzględnić w podejściu do JIW, jest tzw. paradygmat sieciowy. Podkreśla się znaczenie zmian w otoczeniu bibliotek,

¹¹ *Bibliotekarstwo*, pod red. A. Tokarskiej, Warszawa 2013, s. 392-400.

¹² B. Bojar, *Języki informacyjno-wyszukiwawcze wczoraj, dziś... czy jutro?*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1 (2009), s. 3-24.

¹³ B. Sosińska-Kalata, *Języki informacyjno-wyszukiwawcze. Współczesne tendencje w badaniach i zastosowaniu*, w: *Spółczesność informacyjna i jej technologie*, pod red. B. Sosińskiej-Kalaty, K. Materskiej, W. Glišńskiego, Warszawa 2004, s. 79-91, <http://bbc.uw.edu.pl/Content/41/08.pdf>, 26.10.2016.

¹⁴ J. Woźniak-Kasperek, *Wiedza i język informacyjny...*, dz. cyt.

¹⁵ W. Babik, *O potrzebie nowej definicji języka informacyjno-wyszukiwawczego*, w: *Nauka o informacji w okresie zmian*, pod red. B. Sosińskiej-Kalaty, E. Chuchro, M. Luterka, Warszawa 2013, s. 129-145.

w narzędziach i w technologii informacyjno-komunikacyjnej, jakimi się one posługują, ewolucję obiektów pracy informacyjnej (nowe typy zbiorów), a wreszcie odmienną sytuację tych, dla których biblioteki istnieją, czyli użytkowników. Rozwój sieci internetowej, nawet szerzej: cyfryzacja wywiera ogromny wpływ na sposób myślenia i zachowania się ludzi. Do tej nowej rzeczywistości powinny się dostosować także biblioteki, jeśli chcą efektywnie zaspokajać potrzeby informacyjne swoich użytkowników.

Ramy niniejszego artykułu nie pozwalają na szczegółowe omówienie całokształtu zagadnień związanych z genezą nowej metody opracowania rzeczowego zaprojektowanego przez BN, warto jednak choć w dużym skrócie przybliżyć stojące za nim współczesne tendencje w nauce o informacji i w bibliotekoznawstwie, co jest tematem dalszej części artykułu.

Dane bibliograficzne w sieci semantycznej

W końcu lat dziewięćdziesiątych XX wieku jeden z głównych ideologów Internetu, Tim Berners-Lee, przedstawił nową wizję funkcjonowania tej sieci, nazywając ją siecią semantyczną (ang. *semantic Web*). Podstawową ideą sieci semantycznej jest rozwój w kierunku umożliwienia realizacji takich funkcji, jak inteligentna nawigacja i wyszukiwanie informacji oraz wykorzystanie rozproszonych źródeł informacji¹⁶. W innym ujęciu sieć semantyczna to zestaw standardów, dzięki którym możliwe jest tworzenie sieci połączonych danych¹⁷.

Opracowywanie danych bibliograficznych zgodnie ze standardami sieci semantycznej pozwala na łączenie zasobów przygotowywanych przez biblioteki z innymi zbiorami danych dostępnymi w sieci, umożliwiając ich prezentację w szerszym kontekście oraz wieloaspektowe wyszukiwanie i przeglądanie w Internecie¹⁸. W bibliotekach tworzy się ogromne ilości metadanych bibliograficznych, w dużej mierze niezintegrowanych z danymi w rozległym Internecie. Aby ta

¹⁶ M. Nahotko, *Semantyczny Web i jego ontologie*, „Biuletyn EBIB” 9 (2003), <http://www.ebib.pl/2003/49/nahotko.php>, 26.10.2016.

¹⁷ M. Cichoń, J. Kalinowski, G. Federowicz, *Katalogowanie oparte na encjach*, art. cyt., s. 17.

¹⁸ J. Pacek, *Nowoczesne standardy metadanych*, „Bibliotekarz” 7-8 (2015), s. 4.

integracja stała się możliwa na większą skalę, konieczna jest zmiana myślenia o działalności bibliotekarskiej oraz o celach i metodzie opracowania bibliograficznego¹⁹. Klasyczne JIW nie są dostosowane do środowiska sieciowego, gdyż projektowano je przede wszystkim dla bibliotekarzy, jednakże nie sprawdzają się tam, gdzie wyszukiwanie przeprowadzają głównie sami użytkownicy bez wsparcia ze strony specjalistów informacji. Narzędzia informacyjno-wyszukiwawcze muszą ewoluować i dostosowywać się do rozwoju technologii sieciowej, nowych sposobów komunikowania, a także zmieniających się oczekiwań użytkowników²⁰.

Językami najlepiej wpisującymi się w paradygmat sieciowy są języki informacyjno-wyszukiwawcze: deskryptorowy i słów kluczowych, wraz z ich postkoordynacyjnością oraz minimalizowaniem sztuczności notacji²¹.

Wyszukiwanie fasetowe

Idea klasyfikacji fasetowych nie jest nowa, powstała zaś w środowisku bibliotekarskim. Za twórcę tej metody indeksowania i wyszukiwania informacji uważany jest hinduski matematyk i bibliotekarz Shiyali Ramamrita Ranganathan, który opracował ją w latach trzydziestych XX wieku. Okazała się jednak jak na owe czasy zbyt skomplikowana do praktycznego wykorzystania, dlatego nie znalazła szerokiego zastosowania w tworzeniu charakterystyk wyszukiwawczych²².

Termin „fasety” ma kilka znaczeń w języku polskim: w architekturze określa się nim ukośne ścięcie graniastej krawędzi naroża, w jubilerstwie ukośnie zeszlifowaną krawędź kamienia szlachetnego (franc. *facette* – «płaszczyzna»). W językoznawstwie oznacza (ang. *facet* – «aspekt»): „kategorię, aspekt, typ informacji, które charakteryzują pojęcia związane z określoną nazwą używaną w języku i służącą do budowania definicji nazw. (...) Fasety są ulubioną kategorią stosowa-

¹⁹ *Tamże*.

²⁰ J. Woźniak-Kasperek, *Wiedza i język informacyjny...*, dz. cyt., s. 15.

²¹ *Tamże*, s. 11-12.

²² S. Skórka, *Fasety na nowo odkryte. Integrowanie systemów nawigacji i organizowania informacji*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2 (2014), s. 92-93.

ną przez językoznawstwo kognitywne. Terminem fasety posługują się semantycy do nazwania jednorodnych cech przypisywanych przedmiotowi w eksplikacji²³.

W kontekście wyszukiwania informacji fasety są to różne aspekty, według których można indeksować dokumenty, albo ogólnie mówiąc: obiekty bibliograficzne. Hasła czy też terminy, za pomocą których charakteryzuje się przedmiotowo obiekt, podzielone są na wiele tzw. faset. Indeksowanie obiektu polega na przydzielaniu mu terminów z każdej fasety, dzięki czemu jest on opisywany wieloaspektowo²⁴.

Klasyfikacje fasetowe pozwalają na przypisanie jednego obiektu do wielu kategorii. Wyszukiwanie fasetowe umożliwia uszczegóławianie jego wyników poprzez filtrowanie według określonych kryteriów (faset), a także przedstawienie propozycji opcji wyboru w celu ograniczenia wyników wyszukiwania. Dane z faset możemy dowolnie zestawiać, a także wykorzystywać łączącą je sieć relacji, rozszerzając zakres poszukiwań.

Współcześnie z faset korzystają m.in. klienci sklepów internetowych, serwisów aukcyjnych, porównywarek cen, baz danych itp. Klasyfikacja fasetowa jest dziś jedną z najczęściej stosowanych metod organizowania treści w serwisach internetowych o charakterze komercyjnym, zawierających ogromne zasoby danych. Zastosowanie nawigacji fasetowej należy do najnowszych osiągnięć w dziedzinie wyszukiwania informacji²⁵. Popularność wyszukiwania fasetowego w bibliotekarstwie stale rośnie wraz z rozwojem stosowanych technologii informatycznych. Obserwuje się też zainteresowanie tym tematem w archiwistyce i muzealnictwie.

Przykładem możliwości, jakie daje ten sposób dostępu do danych bibliograficznych, jest wyszukiwarka Encore używana w katalogu BN; Chamo, czyli nakładka na katalog OPAC w systemie Virtua, używana m.in. przez Centrum NUKAT; wyszukiwanie fasetowe oferuje też system Koha stosowany w Centralnym Katalogu FIDES²⁶.

²³ *Faseta*, w: *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 11, pod red. H. Zgólkowej, Poznań 1997, s. 203-204.

²⁴ J. Woźniak-Kasperek, *Wiedza i język informacyjny...*, dz. cyt., s. 178.

²⁵ S. Skórka, *Fasety na nowo odkryte...*, art. cyt., s. 95.

²⁶ *Tamże*, s. 106.

W związku z coraz większą popularnością wyszukiwania fasetowego podejmuje się próby przystosowania JHP do tego sposobu poruszania się po katalogu – głównie poprzez rozbięcie tematów i określników na odrębne fasety. Dodatkowo wykorzystuje się też charakterystykę formalną dokumentów i umieszcza jej elementy w odpowiednich fasetach. Wiele tematów JHP obejmuje jednak kilka informacji różnego typu w jednym hasle, np. hasło „Powieść młodzieżowa polska” zawiera informacje o formie, przeznaczeniu czytelniczym i cesze językowo-etnicznej, a dodatkowo w określniku chronologicznym może się pojawić czas powstania dzieła. Taki sposób budowy charakterystyki rzeczowej często uniemożliwia jej prezentację w fasetach. Poza tym o ile do ściśle określonej formy tematów istnieje dostęp poprzez system odsyłaczy, to takiej możliwości nie dają określniki: użytkownik musi znać ich dokładną formę, aby zastosować ją w wyszukiwaniu zaawansowanym lub w całości rekordu. Osobną kwestią są określniki ogólne funkcjonujące jedynie w powiązaniu z tematem, które tracą rację bytu jako samodzielne jednostki wyszukiwawcze, np. w JHP BN: „analiza i interpretacja”, „polityka wewnętrzna”, „tematyka”, „w Biblii”, „związek ze Starym Testamentem”.

Z zagadnieniem klasyfikacji fasetowej korespondują w dużej mierze najnowsze modele wymagań funkcjonalnych dla danych bibliograficznych oraz ich opisu formalnego i przedmiotowego, czyli grupa standardów FRBR. Poszczególne ich elementy powstawały od końca lat dziewięćdziesiątych XX wieku, najnowszy zaś w roku 2010.

Tzw. eferberyzacja założeń tworzenia rekordów bibliograficznych oraz haseł kartotek formalnych i przedmiotowych ma ogromny wpływ na rozwój standardów i formatów katalogowania na świecie. Na bazie dotychczas stosowanego w krajach angloamerykańskich standardu AACR2 (odpowiednika ISBD – International Standard Bibliographic Description) powstał nowy – RDA, który wykorzystuje koncepcję FRBR. Elementy RDA są natomiast wprowadzane do obowiązujących w kraju zasad, będących podstawą m.in. polskich norm i przepisów katalogowania, i stosowane w codziennej pracy bibliotekarzy. Obserwuje się więc niejako międzynarodową unifikację zasad katalogowania.

Rodzina standardów FRBR

FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records – wymagania funkcjonalne dla rekordów bibliograficznych) jest modelem koncepcyjnym stworzonym przez IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Struktura FRBR opiera się na modelu ER (ang. *entity-relationship* – encja-relacja) stosowanym dotychczas na gruncie informatyki w odniesieniu do relacyjnych baz danych²⁷. W tym ujęciu katalog biblioteczny traktuje się jako relacyjną bazę danych, co jest nowatorskim podejściem na gruncie opracowywania danych bibliograficznych.

Model FRBR kładzie ponadto nacisk na rolę katalogu jako narzędzia wyszukiwania informacji stworzonego przede wszystkim dla jego użytkowników. Formułuje cztery podstawowe działania użytkowników i wynikające z nich cele i funkcje katalogu: znalezienie, identyfikację, wybór, pozyskanie informacji. Do tego zestawu dodaje się także piąty, dodatkowy element: łączenie danych, tworzenie relacji, umożliwienie nawigowania między danymi²⁸.

FRBR wyodrębnia trzy kluczowe grupy jednostek bibliograficznych (encji), ich atrybuty (własności) oraz sieć relacji między tak wyróżnionymi obiektami, które tworzą model uniwersum bibliograficznego²⁹:

1) wytwory działalności intelektualnej i artystycznej oraz ich cztery poziomy:

- dzieło (ang. *work*), zwane także utworem, będące jednostką abstrakcyjną, istniejącą tylko w świadomości autora, rozpoznawane i postrzegane jedynie poprzez swoje indywidualne realizacje (np. utwór muzyczny, powieść);
- realizacja (ang. *expression*), będąca przyobleczeniem dzieła w dowolną formę, wyrażeniem dzieła za pomocą notacji alfa-

²⁷ J. Pacek, *Nowoczesne standardy metadanych*, art. cyt., s. 5.

²⁸ B. Tillett, *What is FRBR? A Conceptual Model for the Bibliographic Universe*, <https://www.loc.gov/cds/downloads/FRBR.PDF>, 26.10.2016.

²⁹ IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, *Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report*, http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf, 26.10.2016.

numerycznej, muzycznej, choreograficznej, dźwięku, obrazu itp. lub ich kombinacji (na tym poziomie rozróżnia się różne formy dzieła: np. słowo mówione, zapis nutowy, utwór muzyczny i jego poszczególne wykonania, tekst, a w jego przypadku m.in. oryginał i przekłady);

– materializacja (ang. *manifestation*), fizyczne urzeczywistnienie realizacji dzieła np. w formie książki, nagrania dźwiękowego, filmu, obrazu olejnego, fotografii, wyraża zarówno zawartość intelektualną, jak i artystyczną dzieła oraz formę fizyczną realizacji;

– egzemplarz (ang. *item*), konkretny obiekt materializacji, materialna lub cyfrowa kopia manifestacji z jej indywidualnymi cechami, np. oznaczeniami identyfikującymi egzemplarz w bibliotece (numer inwentarza, kod kreskowy, ponadto np. historia konserwacji lub proveniencja w przypadku starych druków);

2) osoby i ciała zbiorowe, które są powiązane z grupą 1) w zakresie odpowiedzialności za ich powstanie;

3) przedmiot treści dzieła, w tym: pojęcie (ang. *concept*), rzecz (ang. *object*), wydarzenie (ang. *event*) i miejsce (ang. *place*), jak również jednostki z grupy 1) i 2) występujące w roli przedmiotów dzieł.

W ten sposób rozumiane i zgrupowane encje umożliwiają wprowadzenie do katalogów tzw. eferberyzacji, czyli specyficznego uporządkowania. W efekcie możliwe staje się zebranie w jednym miejscu obiektów pozostających ze sobą w pewnej relacji semantycznej, dzięki czemu użytkownik katalogu odnajduje zbiór informacji uporządkowany logicznie i hierarchicznie oraz łatwy do intuicyjnego przeszukiwania³⁰.

W praktyce oznacza to, że po zastosowaniu modelu FRBR dane, które wprowadza się do systemu komputerowego, tworząc katalog, można wykorzystać w o wiele większym niż dotąd stopniu. Ta nowa struktura katalogu jako relacyjnej bazy danych i organizacji informacji o dokumentach umożliwia w dalszej kolejności tworzenie rozbudowanych, wieloaspektowych strategii wyszukiwawczych, a w efekcie ułatwia dostęp do zbiorów bibliotecznych.

³⁰ J. Pacek, *Nowoczesne standardy metadanych*, art. cyt., s. 6-7.

Zgodne z modelem FRBR podejście do opracowywania danych bibliograficznych objęło z czasem także dane autorytatywne oraz dane opisu rzeczowego, w wyniku czego powstały odpowiednio modele dla tego typu danych: FRAD (Functional Requirements for Authority Data) i FRSAD (Functional Requirements for Subject Authority Data)³¹. Założenia poszczególnych modeli opublikowano kolejno w roku 1998³², 2009³³, 2010³⁴.

Jak podkreślił specjalista RDA w Polsce, Leszek Śniezko: „Zadaniem katalogu bibliotecznego jest nie tylko umożliwienie czytelnikowi dotarcia do konkretnego dokumentu, lecz również dostarczenie mu informacji o dodatkowych zasobach, które mogą go zainteresować”³⁵; oraz: „Jego rola polega również na odkrywaniu wiedzy, ma on prowadzić użytkownika do zasobów, o istnieniu których wcześniej nie wiedział”³⁶. Tak rozumiana funkcja katalogu może być realizowana poprzez rejestrowanie w rekordach bibliograficznych oraz rekordach kartoteki haseł wzorcowych tzw. relacji bibliograficznych – informacji o związkach między elementami uniwersum bibliograficznego odzwierciedlonego w modelu grupy FRBR³⁷. Model ten został przełożony na język zasad katalogowania w postaci standardu RDA³⁸.

RDA – nowy standard katalogowania

RDA (Resource Description and Access – zasoby: opis i dostęp) jest nowym standardem katalogowania zarówno zasobów tradycyjnych, jak i cyfrowych, opracowanym przez członków Joint Steering

³¹ Tamże, s. 7-9.

³² IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, *Functional Requirements for Bibliographic Records*, <http://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-bibliographic-records>, 26.10.2016.

³³ IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, *Functional Requirements for Authority Data – A Conceptual Model (2009)*, <http://www.ifla.org/publications/ifla-series-on-bibliographic-control-34>, 26.10.2016.

³⁴ IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, *Functional Requirements for Subject Authority Data*, <http://www.ifla.org/node/5849>, 26.10.2016.

³⁵ L. Śniezko, *Relacje bibliograficzne w RDA*, „Bibliotheca Nostra” 4 (2013), s. 84.

³⁶ Tamże, s. 90.

³⁷ Tamże, s. 84.

³⁸ Tamże, s. 87.

Committee (JSC), który zastąpił drugie wydanie angloamerykańskich zasad katalogowania: *Anglo-American Cataloguing Rules. AACR2* to odpowiednik międzynarodowych zasad opisu bibliograficznego – ISBD, na których opierają się m.in. polskie przepisy katalogowania. Zasady RDA zostały opublikowane w 2010 roku³⁹. Podstawowym narzędziem do pracy w nowym standardzie jest RDA Toolkit dostępny online⁴⁰.

W RDA zidentyfikowano i dodano elementy nieobecne w AACR2, które są używane w opisach zasobów cyfrowych. Skoncentrowano się także na potrzebach użytkowników w zakresie znalezienia, zidentyfikowania, wyboru i pozyskania informacji, jakich poszukują. Widać tu wyraźnie odniesienia do modelu FRBR, na którym oparta jest struktura RDA. Wykorzystanie w RDA jednostek FRBR daje możliwość lepszej prezentacji danych w katalogach poprzez łączenie informacji dotyczących tego samego tytułu (np. tłumaczenia, różne formy dokumentów). RDA umożliwia także grupowanie rekordów bibliograficznych w celu prezentacji relacji pomiędzy dziełami i ich twórcami, co jest ważną funkcją tego standardu, pozwalającą skuteczniej przekazać użytkownikom informacje o różnych wydaniach, tłumaczeniach lub fizycznych postaciach danego dzieła. Ważną cechą RDA jest jego dopasowanie do nowych technologii baz danych, pozwalającą na efektywne pozyskiwanie, przechowywanie i wyszukiwanie danych. W RDA w przejmowaniu danych do opisu stosuje się podejście „bierz to, co widzisz”. Pozwala to na automatyczne pozyskiwanie metadanych bez konieczności gruntownych edycji. Zaoszczędza się tym samym czas katalogujących, co w efekcie stanowi korzyść dla użytkownika⁴¹. Z drugiej strony podejście to jest przyjazne dla użytkowników, ponieważ umożliwia odzwierciedlenie w opisie w możliwie jak największym stopniu zawartości i cech katalogowanego obiektu. W praktyce przekłada się to na rezygnację ze skrótów w opisie bibliograficznym oraz w dopowiedzeniach do haseł, podawanie wszystkich odpowiedzialności autorskich związa-

³⁹ M. Roszkowski, *RDA: Resource Description & Access. Nowy paradygmat katalogowania?*, <http://www.bn.org.pl/download/document/132.143.8666.ppt>, 26.10.2016.

⁴⁰ *RDA Toolkit*, <http://www.rdatoolkit.org/>, 26.10.2016.

⁴¹ *RDA: Resource Description & Access. Zasoby: opis i dostęp*, <http://www.rda-jsc.org/archivedsite/docs/rdabrochure-pl.pdf>, 26.10.2016.

nych z obiektem (rezygnacja z tzw. zasady trzech: podawania wyłącznie najwyżej trzech autorów), dodawanie kodów wszystkich rodzajów odpowiedzialności przy hasłach (nie tylko najważniejszego w przypadku kilku, np. tłumaczenie, opracowanie, ilustracje) łącznie z oznaczeniem autorstwa oraz uwzględnianie w rekordach bibliograficznych postaci i sposobu dostępu do obiektu (w przypadku formatu MARC21 podawanych w polach 336, 337, 338).

Warto także podkreślić, że RDA koresponduje z modelem relacyjnych baz danych z uwagi na realizację wytycznych służących do ich projektowania, dotyczących niezależności danych. Łączenie danych utrudnia, a często uniemożliwia przeszukiwanie bazy według określonych, wyodrębnionych kryteriów. Zarówno struktura ISBD, jak i AACR2 nie jest w pełni zgodna ze wspomnianymi postulatami. W standardzie ISBD dominuje pragmatyzm w sposobie zapisu danych z jego zasadą łączenia ich w strefach opisu⁴².

Dla bibliotek stosujących zasady katalogowania oparte na ISBD możliwe staje się wprowadzenie pewnych elementów RDA, co nazywa się hybrydyzacją rekordów⁴³. Tworzenie rekordów hybrydowych staje się praktyką powszechną, wytyczne zaś w tym zakresie podaje m.in. OCLC (Online Computer Library Center), tworzące międzynarodowy katalog online WorldCat i międzynarodową kartotekę haseł wzorcowych online Vial, w których widoczne są także dane BN i bibliotek współpracujących z NUKAT⁴⁴.

Kluczową cechą RDA jest jego uniwersalność i niezależność od jakiegokolwiek formatu prezentowania danych bibliograficznych w systemach komputerowych. Może być np. wykorzystywany zarówno w systemach bibliotecznych stosujących format MARC21, jak i w bibliotekach cyfrowych korzystających z Dublin Core. RDA jest na tyle elastyczny, że można go stosować także poza środowiskiem bibliotecznym, w pracy ze zbiorami archiwalnymi lub muzealnymi⁴⁵. Nowy standard katalogowania wspiera nawigację fasetową oraz wpisuje się w paradygmat sieciowy.

⁴² M. Cichoń, J. Kalinowski, G. Federowicz, *Katalogowanie oparte na encjach, art. cyt.*, s. 5.

⁴³ *Tamże*, s. 12.

⁴⁴ *OCLC RDA Policy Statement*, <https://www.oclc.org/rda/new-policy.en.html>, 26.10.2016.

⁴⁵ *RDA: Resource Description & Access. Zasoby: opis i dostęp, art. cyt.*

Deskryptory Biblioteki Narodowej i tzw. opis deskryptorowy

Idea projektu DBN oraz tzw. opisu deskryptorowego wpisuje się we wszystkie wcześniej omówione zagadnienia. Dogłębną analizę założeń projektu BN przedstawiono w opracowaniu Marty Cichoń, Jakuba Kalinowskiego i Grażyny Fedorowicz⁴⁶. Aspekt praktyczny projektu, uwzględniający potrzeby użytkowników oraz ogólną ideę DBN, przybliżył ponadto Jakub Kalinowski⁴⁷. Podstawowym źródłem informacji na temat metodyki DBN oraz zasad katalogowania jest uruchomiony przez BN serwis⁴⁸. Działa także specjalna strona projektu: *Między_słowami*. Blog Pracowni Deskryptorów BN⁴⁹. Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na szczegółową analizę zasad budowy i stosowania DBN, warto jednakże omówić najważniejsze zmiany związane z nowym sposobem opisu rzeczowego.

Deskryptory mają za zadanie odwzorowywać cechy dokumentu stanowiące pewne kategorie informacji, tj.: przedmiot dokumentu, treść, czyli ujęcie przedmiotu, zakres chronologiczny, zakres geograficzny i cechy formalne, takie jak: odbiorca zawartości, cecha językowo-etniczna, forma dzieła, rodzaj, gatunek⁵⁰. Dąży się do maksymalnego rozbicia poszczególnych elementów opisu rzeczowego w taki sposób, aby można je było dowolnie ze sobą zestawiać w celu zbudowania instrukcji wyszukiwawczej i jej prezentacji w katalogu bibliotecznym w formie faset. Taka prezentacja treści dokumentów umożliwi wieloaspektową nawigację oraz dowolne zawężanie lub rozszerzanie ścieżki poszukiwań.

W szerszym kontekście wraz z implementacją RDA rekordy bibliograficzne stają się zestawem encji, czyli elementów, z których buduje się opis bibliograficzny (m.in. autor, tematyka, zakres chronologiczny), kontrolowanych bazą deskryptorów. Opis deskryptorowy w dalszej perspektywie wiąże się ze zmianą koncepcji katalogowania,

⁴⁶ M. Cichoń, J. Kalinowski, G. Federowicz, *Katalogowanie oparte na encjach, art. cyt.*, s. 1-54.

⁴⁷ J. Kalinowski, *Deskryptory Biblioteki Narodowej...*, art. cyt., s. 4-9.

⁴⁸ *Przepisy katalogowania BN*, <http://przepisy.bn.org.pl/>, 26.10.2016.

⁴⁹ *Między_słowami*. Blog Pracowni Deskryptorów BN, http://miedzy_slowami.bn.org.pl/, 26.10.2016.

⁵⁰ J. Kalinowski, *Deskryptory Biblioteki Narodowej...*, art. cyt., s. 6-7.

co pociąga za sobą integrację kartotek haseł formalnych i przedmiotowych w BN oraz rozbudowę rekordów kartoteki haseł wzorcowych i bibliograficznych o nowe pola formatu MARC21⁵¹.

Główne zmiany związane z projektem DBN to:

- połączenie kartotek wzorcowych BN, formalnej i przedmiotowej, w jedną bazę deskryptorów (wspólna baza deskryptorów dla opisu formalnego i przedmiotowego);
- nowe zasady tworzenia rekordów kartoteki haseł wzorcowych: rekordy deskryptorów zamiast dotychczasowych odrębnych haseł formalnych i przedmiotowych tworzonych często według odmiennych zasad;
- podstawowa jednostka opisu rzeczowego to samodzielny deskryptor wyrażony najczęściej w mianowniku liczby pojedynczej (w liczbie mnogiej wyraża się nazwy, które w zwyczajnym językowym oznaczają klasę przedmiotów lub kategorię osób o takich samych cechach charakterystycznych), składający się z jednego lub kilku (najczęściej dwóch) wyrazów, podanych zasadniczo w szyku naturalnym (z wyjątkiem większości nazw osobowych podlegających inwersji: nazwisko-imię);
- częściowe przekształcenie słownictwa JHP BN (np. „Oświata → polityka” → „Polityka oświatowa”) obok przejścia części tematów z JHP BN w niezmienionej formie (np. „Język polski”, „Fizyka jądrowa”);
- wprowadzenie zmian w sposobie redagowania niektórych haseł wzorcowych i doboru wyrażenia deskryptorowego dla dotychczasowych haseł formalnych i przedmiotowych (głównie: stosowanie terminów w polskiej wersji językowej, preferowanie najbardziej rozpowszechnionej wersji nazwy, rozwinięcie skrótów w dopowiedzeniach, rezygnacja z inwersji: nazwy w szyku naturalnym, obligatoryjne dopowiedzenia lokalizujące i identyfikujące, nazwy obiektów w miejscowościach i części miejscowości jako samodzielne punkty dostępu);
- rozbitcie poszczególnych elementów składających się na opis rzeczowy, dotychczas występujących najczęściej łącznie w jednym

⁵¹ *Tamże*, s. 5-7.

- złożonym i rozbudowanym haśle przedmiotowym (np. hasło: „Powieść młodzieżowa polska → historia → 19-20 w.” zawierało ogólną formę dzieła, przynależność kulturową i przeznaczenie czytelnicze zawarte w jednym temacie, oraz ujęcie i złożoną chronologię w określnikach, które w DBN rozbija się na poszczególne deskryptory, za pomocą których możliwe jest bardziej precyzyjne dotarcie do dokumentu);
- rozdzielenie szczegółowych rodzajów i gatunków literackich oraz typów publikacji naukowych i publicystyki, podawanych w polach 655 rekordów bibliograficznych (powieść, wiersze, kazania, artykuł za czasopisma naukowego, monografia, reportaż) od ogólnej formy dzieła zapisywanej w polu 380 (postać fizyczna, np. książka, artykuł, oraz przynależność utworu do ogólnego rodzaju literackiego lub typu publikacji, np. proza, poezja, publikacje naukowe, publikacje popularnonaukowe);
 - rozdzielenie tekstów literackich od opracowań na ich temat: teksty opracowuje się w bardziej szczegółowo z dodaniem obok formy dzieła, przynależności kulturowej, przeznaczenia czytelniczego, czasu powstania – także jego ogólnej tematyki, a w przypadku opracowań – tzw. ujęcia, w jakim przedstawiono tematykę dzieła (np. literaturoznawstwo, historia);
 - wyodrębnienie przynależności kulturowej (cecha językowo-etniczna) stosowane dla dzieł z następujących dziedzin twórczości: literatura, muzyka, grafika, rysunek, malarstwo, rzeźba, fotografia, film (np. literatura polska, muzyka polska);
 - wydzielenie przeznaczenia czytelniczego: grupę odbiorców wyraża się, gdy przeznaczenie czytelnicze zostało wskazane przez autora lub wydawcę, stosując kryterium wiekowe, poziom nauczania, grupę zawodową czy społeczną odbiorców (np. dorośli, szkoła wyższa, poziom średnio zaawansowany, prawnicy);
 - wprowadzenie tzw. deskryptorów ujęciowych, służących przypisaniu treści materiału bibliotecznego do wybranych dziedzin nauki i sztuki oraz poszczególnych sfer aktywności człowieka (np. „Bibliotekarstwo, archiwistyka, muzealnictwo”, „Filozofia i etyka”, „Historia”, „Religia i duchowość”);

- zmiany w zakresie oddawania chronologii:
 - ♦ rozróżnienie na chronologię treści dzieła (chronologię przedmiotową) oraz chronologię piśmienniczą (czas powstania dzieła),
 - ♦ podawanie dat w postaci ustalonych zakresów dla wieków, a dla XX wieku dodatkowo zakresy szczegółowe (np. XIX w.: 1801-1900; XX w.: 1901-2000, oraz dodatkowo np. 1945-1989);
- wprowadzenie nowych pól formatu MARC21 obsługujących nowe elementy opisu rzeczowego:
 - ♦ 045 – szczegółowa chronologia treści dzieła,
 - ♦ 046 – szczegółowy czas powstania dzieła,
 - ♦ 380 – ogólna forma dzieła,
 - ♦ 385 – przeznaczenie czytelnicze,
 - ♦ 386 – przynależność kulturowa,
 - ♦ 388 – chronologia piśmiennicza,
 - ♦ 648 – przeznaczone na chronologię przedmiotową (wprowadzone kilka lat temu),
 - ♦ 658 – ujęcie przedmiotu dzieła.

Szczegółowe zasady dotyczące form poszczególnych deskryptorów, języka i pisowni nazw, źródeł przejmowania danych, tworzenia i stosowania poszczególnych rodzajów deskryptorów: osobowych, korporatywnych, imprezy, geograficznych, tytułów, chronologicznych, formy, rodzaju, gatunku oraz przedmiotowych, podane są w serwisie internetowym prowadzonym przez BN⁵².

Stosowanie deskryptorów Biblioteki Narodowej na przykładzie opracowania rzeczowego publikacji o charakterze religijnym⁵³

045 2_ |bd1789|bd1794

046 __ |k2004

100 1_ |aMezzadri, Luigi

⁵² *Przepisy katalogowania BN, art. cyt.*

⁵³ Przykłady zaczerpnięto z serwisu: *Przepisy katalogowania BN, art. cyt.*

245 10 |aRewolucja francuska a Kościół /|cLuigi Mezzadri;
przekład Ewa Łukaszyk.

648 4_ |a1701-1800

245 00 |aStatystyka diecezji Kościoła katolickiego w Pol-
sce 1992-2004 :|bpraca zbiorowa /|cpod redakcją Lucjana
Adamczuka, Witolda Zdaniewicza, Sławomira H. Zaręby.

380 __ |aKsiążki

380 __ |aPublikacje informacyjne

388 1_ |a2001-

610 24 |aKościół katolicki

648 _4 |a1901-2000

648 _4 |a1989-2000

648 _4 |a2001-

650 _4 |aDiecezje

651 _4 |aPolska

655 _4 |aDane statystyczne

655 _4 |aPraca zbiorowa

658 __ |aHistoria

658 __ |aReligia i duchowość

658 __ |aSocjologia i społeczeństwo

245 10 |aJahwe Bogiem Izraela :|bzarys starotestamentowej
teologii Boga /|cManfred Uglorz.

380 __ |aKsiążki

380 __ |aPublikacje naukowe

388 1_ |a2001-

630 04 |aBiblia|pST

650 _4 |aTeologia

650 _4 |aJudaizm

655 _4 |aMonografia

658 __ |aReligia i duchowość

245 10 |aJakie cuda czyni ksiądz Popiełuszko /|cMilena
Kindziuk.

380 __ |aArtykuły

380 __ |aPublikacje religijne
388 1_ |a2001-
600 01 |aJerzy Popiełuszko|c(błogosławiony ; |d1947-1984)
648 _4 |a2001-
650 _4 |aCuda
650 _4 |aKatolicyzm
651 _4 |aPolska
655 _4 |aArtykuł z czasopisma religijnego
658 __ |aReligia i duchowość

245 10 |aSztuka sakralna jako spotkanie z Bogiem i Tradycją /|cDominik Kubicki.
380 __ |aArtykuły
380 __ |aPublikacje popularnonaukowe
388 1_ |a2001-
650 _4 |aKościoły i kaplice
650 _4 |aLiturgia katolicka
650 _4 |aWyposażenie
655 _4 |aArtykuł z czasopisma fachowego
655 _4 |aOpracowanie
658 __ |aKultura i sztuka
658 __ |aReligia i duchowość

Podsumowanie

Według diagnozy BN, poszukując materiałów na dany temat w katalogach bibliotecznych, czytelnicy oczekują od serwisów bibliotecznych swobody w formułowaniu instrukcji wyszukiwawczej (co zapewnia system fasetowy), prostego semantycznie słownictwa zbliżonego do języka naturalnego oraz zniwelowania konieczności budowania złożonych zapytań wyszukiwawczych w formie rozbudowanych haseł przedmiotowych⁵⁴.

Język deskryptorowy jest zbliżony do języka naturalnego przy jednoczesnej eliminacji występującej w nim wieloznaczności. Budowanie wyrażenia wyszukiwawczego z użyciem deskryptorów

⁵⁴ J. Kalinowski, *Deskryptory Biblioteki Narodowej...*, art. cyt., s. 5.

upodabnia go do powszechnie stosowanych obecnie internetowych narzędzi wyszukiwawczych. Dzięki granulacji danych w opisie deskryptorowym, czyli rozdzieleniu informacji różnych typów do poszczególnych deskryptorów i dodatkowych pól formatu MARC21 czytelnicy uzyskają dodatkowe punkty dostępu do danych o dokumentach. Dzięki zaś rozbudowie relacyjnej struktury w bazie danych użytkownik będzie mógł przy wyszukiwaniu informacji korzystać z systemu odniesień do zagadnień pokrewnych, związanych z poszukiwanym tematem, a także zawężyć lub poszerzać zakres poszukiwań w zależności od potrzeb.

Warto na koniec zacytować słowa Wiesława Babika, specjalisty teoretyka i praktyka języków informacyjno-wyszukiwawczych, z jego opracowania na temat potrzeby nowej definicji JIW: „W epoce cyfrowej normą reprezentacji i wyszukiwania informacji staje się język naturalny i tylko podpięcie się pod tę normę, w tym pod zaproponowane rozszerzenie definicji JIW, może uratować języki informacyjno-wyszukiwawcze przed ich końcem”⁵⁵.

Bibliografia

- Babik Wiesław (1996). *Generowanie języków informacyjno-wyszukiwawczych ze słowników terminologicznych*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Babik Wiesław (2013). O potrzebie nowej definicji języka informacyjno-wyszukiwawczego. W: Barbara Sosińska-Kalata, Ewa Chuchro, Mariusz Luterka (red.), *Nauka o informacji w okresie zmian* (s. 129-145). Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Bojar Bożenna (2009). Języki informacyjno-wyszukiwawcze wczoraj, dziś... czy jutro? *Zagadnienia Informacji Naukowej* 1 (2009), s. 3-24.
- Chmielewska-Gorczyca Ewa, Sosińska-Kalata Barbara (1991). *Informacja naukowa z elementami naukoznawstwa*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Cichoń Marta, Kalinowski Jakub, Federowicz Grażyna (2014). Katalogowanie oparte na encjach. *Rocznik Biblioteki Narodowej* 45 (2014), s. 1-54.
- Faseta (1997). W: Halina Zgółkowska (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 11 (s. 203-204). Poznań: Kurpisz.

⁵⁵ W. Babik, *O potrzebie nowej definicji języka informacyjno-wyszukiwawczego*, art. cyt., s. 143.

- IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records (1997). Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report, http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf (26.10.2016).
- IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records (1998). Functional Requirements for Bibliographic Records, <http://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-bibliographic-records> (26.10.2016).
- IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records (2009). Functional Requirements for Authority Data – A Conceptual Model (2009), <http://www.ifla.org/publications/ifla-series-on-bibliographic-control-34> (26.10.2016).
- IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records (2010). Functional Requirements for Subject Authority Data, <http://www.ifla.org/node/5849> (26.10.2016).
- Język deskryptorowy (2011). W: Grzegorz Czapnik, Zbigniew Gruszka (oprac.), *Podręczny słownik bibliotekarza* (s. 129). Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Kalinowski Jakub (2015). Deskryptory Biblioteki Narodowej – narzędzie opracowania zbiorów w dobie sieci semantycznej. *Bibliotekarz* 6 (2015), s. 4-9.
- Między_słowami. Blog Pracowni Deskryptorów BN, http://miedzy_slowami.bn.org.pl/ (26.10.2016).
- Nahotko Marek (2003). Semantyczny Web i jego ontologie. *Biuletyn EBIB* 9 (2003), <http://www.ebib.pl/2003/49/nahotko.php> (26.10.2016).
- OCLC RDA Policy Statement (2013), <https://www.oclc.org/rda/new-policy.en.html> (26.10.2016).
- Pacek Jarosław (2015). Nowoczesne standardy metadanych. *Bibliotekarz* 7-8 (2015), s. 4-9.
- Przepisy katalogowania BN, <http://przepisy.bn.org.pl/> (26.10.2016).
- RDA: Resource Description & Acces. Zasoby: opis i dostęp, <http://www.rda-jsc.org/archivedsite/docs/rdabrochure-pl.pdf> (26.10.2016).
- Roszkowski Marcin (2011). RDA: Resource Description & Access. Nowy paradygmat katalogowania?, <http://www.bn.org.pl/download/document/132.143.8666.ppt> (26.10.2016).
- Skórka Stanisław (2014). Fasety na nowo odkryte. Integrowanie systemów nawigacji i organizowania informacji. *Zagadnienia Informacji Naukowej* 2 (2014), s. 92-109.

- Sosińska-Kalata Barbara (2004). Języki informacyjno-wyszukiwawcze. Współczesne tendencje w badaniach i zastosowaniu. W: Barbara Sosińska-Kalata, Katarzyna Materska, Wiesław Gliński (red.), *Spółczesność informacyjna i jego technologie* (s. 79-91). Warszawa: Wydawnictwo SBP, <http://bbc.uw.edu.pl/Content/41/08.pdf> (26.10.2016).
- Śnieżko Leszek (2013). Relacje bibliograficzne w RDA. *Bibliotheca Nostra* 4 (2013), s. 84-95.
- Tillett Barbara (2003). What is FRBR? A Conceptual Model for the Bibliographic Universe, <https://www.loc.gov/cds/downloads/FRBR.PDF> (26.10.2016).
- Tokarska Anna (red.) (2013). *Bibliotekarstwo*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Woźniak-Kasperek Jadwiga (2005). *Podstawy budowy tezauryusa*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Woźniak-Kasperek Jadwiga (2011). *Wiedza i język informacyjny w paradygmacie sieciowym*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.

Streszczenie

Biblioteka Narodowa podjęła decyzję o zaprzestaniu rozwoju własnego języka haseł przedmiotowych i zastąpieniu go nowym narzędziem opisu rzeczowego: deskryptorami Biblioteki Narodowej. Zgodnie z koncepcją Biblioteki Narodowej projekt nowego języka informacyjno-wyszukiwawczego łączy się ze zmianami w opisie bibliograficznym. Stosowane dotychczas zasady ISBD uzupełnia się o elementy standardu RDA. Katalog traktowany jest jako relacyjna baza danych oparta na modelu FRBR, co wpisuje się w paradygmat sieciowy oraz pozwala na udoskonalenie wyszukiwania fasetowego. Słownictwo deskryptorów Biblioteki Narodowej jest oparte na słownictwie języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Biblioteki tworzące Centralny Katalog Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES podjęły decyzję o zastosowaniu DBN.

Słowa kluczowe

deskryptory Biblioteki Narodowej, DBN, język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej, JHP BN, języki informacyjno-wyszukiwawcze, opis rzeczowy, RDA, FRBR, fasety, wyszukiwanie fasetowe, sieć semantyczna, Centralny Katalog Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES

THE NATIONAL LIBRARY DESCRIPTORS – ORIGINS, THEORETICAL BACKGROUND AND A SHORT DISCUSSION ON A NEW MODEL OF CONTENT DESCRIPTION

Summary

The National Library has decided to discontinue development of its own subject headings and to replace it with a new tool for a content description – The National Library Descriptors. According to the National Library's concept, new design of a IR query language corresponds with changes in the bibliographic description. ISBD rules are supplemented by the elements of the RDA standard. The catalog is treated as a relational database based on the FRBR model, which fits into the network paradigm, and allows for a refine search with citation order. National Library Descriptors Vocabulary is based on the vocabulary of National Library Subject Headings. The Federation of the Church Libraries FIDES has decided to use NLD.

Keywords

National Library Descriptors, NLD, National Library Subject Headings, NLSIS, IR query languages, content description, RDA, FRBR, facets, citation order, semantic network, Central Catalogue of Federation of the Church Libraries FIDES